

บทที่ 2 วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาการสร้างเครือข่าย ผลของเครือข่ายต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และปัญหาอุปสรรคที่มีในการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชากรในพื้นที่ตำบลบางโกระ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยประชากรจากกลุ่มต่างๆ ใน 5 หมู่บ้าน ของตำบลบางโกระ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มแกนนำ เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ร่วมสร้างเครือข่ายประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จาก 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน รวมเป็น 10 คน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จาก 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน รวมเป็น 5 คน โต๊ะอิหม่ามและโต๊ะบิหลัน 2 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จาก 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 คน รวมเป็น 25 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มแกนนำทั้งสิ้นจำนวน 42 คน

2. กลุ่มแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling) ได้แก่ ประชาชนที่เป็นผู้นำในด้านสุขภาพประจำครอบครัวในพื้นที่ตำบลบางโกระ ที่เข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จำนวน 234 คนโดยคำนวณจากสูตร (Taro Yamane, 1973: 580-581)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดของกลุ่มประชากร

e คือ ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ยอมให้เกิดความผิดพลาดได้ 5% ต้องการความเชื่อถือได้ 95% ดังนั้น ค่า e ในที่นี้จึงเท่ากับ .05

$$\text{แทนค่าสูตร } n = \frac{561}{1 + 561(0.05)^2}$$

$$n = 233.51$$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 234 คน

$$\begin{aligned} \text{รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม} &= 42 + 234 \\ &= 276 \text{ คน} \end{aligned}$$

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น มีขั้นตอน ดังนี้

1. ลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน พบปะแกนนำกลุ่มต่างๆ สร้างความตระหนักถึงอันตรายและผลเสียที่เกิดจากโรคไข้เลือดออกโดยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ
2. จัดเวทีประชุมกลุ่ม 4 ครั้ง เพื่อสร้างการยอมรับ ความตระหนักถึงอันตรายและผลเสียที่เกิดจากโรคไข้เลือดออก สร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่าย
3. จัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก
4. ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้
5. ติดตามประเมินผล
6. สะท้อนผลการปฏิบัติ
7. สรุปผลการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนเตรียมการวิจัย

1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน

คัดเลือกพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เนื่องจากอำเภอโคกโพธิ์

เป็นอำเภอที่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสูงอยู่ในอันดับ 3 ของจังหวัดปัตตานี และคัดเลือกตำบลบางโกระ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยศึกษาผลการดำเนินงานของเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ หมู่ที่ 4 (บ้านบุ) ตำบลบางโกระ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ คือ

- 1) ในพื้นที่ตำบลบางโกระ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี หมู่ที่ 4 (บ้านบุ) เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาในการเกิดโรคไข้เลือดออก
- 2) เจ้าหน้าที่ในพื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำกลุ่มต่าง ๆ และประชาชนยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย
- 3) เป็นพื้นที่ที่มีความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการเข้าไปวิจัย

1.2 การบูรณาการตัวผู้วิจัยให้เข้ากับชุมชน ผู้วิจัยประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยตำบลบางโกระ ในการลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพจริงของชุมชนพบปะพูดคุยกับแกนนำและสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้เกิดความไว้วางใจและเกิดการยอมรับ

1.3 คัดเลือกทีมวิจัยฝ่ายชุมชนที่เป็นตัวแทนจากผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำกลุ่มต่าง ๆ และประชาชนที่สนใจและยินดีจะเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

1.4 สํารวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

1.5 จัดประชุมแกนนำและตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนจำนวน 4 ครั้งเพื่อสํารวจและศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ สถานการณ์โรค และสร้างความตระหนักถึงอันตรายและผลเสียจากการเป็นโรคไข้เลือดออกโดยใช้เทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุมอย่างมีส่วนร่วม การใช้บัตรคำ การใช้แผนที่ทางความคิด

2. ขั้นตอนการปฏิบัติการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผน (Planning)
- 2) การปฏิบัติการ (Action)
- 3) การสังเกตการณ์ (Observing)
- 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting)

ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวางแผน (Planning)

ผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำปฏิบัติดังนี้

2.1.1 ร่างเป้าประสงค์ โดยผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำ เพื่อให้ทราบสาเหตุความเป็นมา เหตุผล เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ในการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2.1.2 กำหนดกิจกรรมและแผนการดำเนินงานของเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2.2 การปฏิบัติการ (Action)

2.2.1 กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผน

2.2.2 ปฏิบัติการตามกิจกรรมที่กำหนดไว้

2.3 การสังเกตการณ์ (Observing)

2.3.1 สังเกตการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด

2.3.2 บันทึกเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2.2.3 ติดตามประเมินผลการสร้างเครือข่ายและผลการดำเนินงานของเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2.4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting)

2.4.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลการปฏิบัติและสรุปปัญหาอุปสรรคในการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2.4.2 หาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

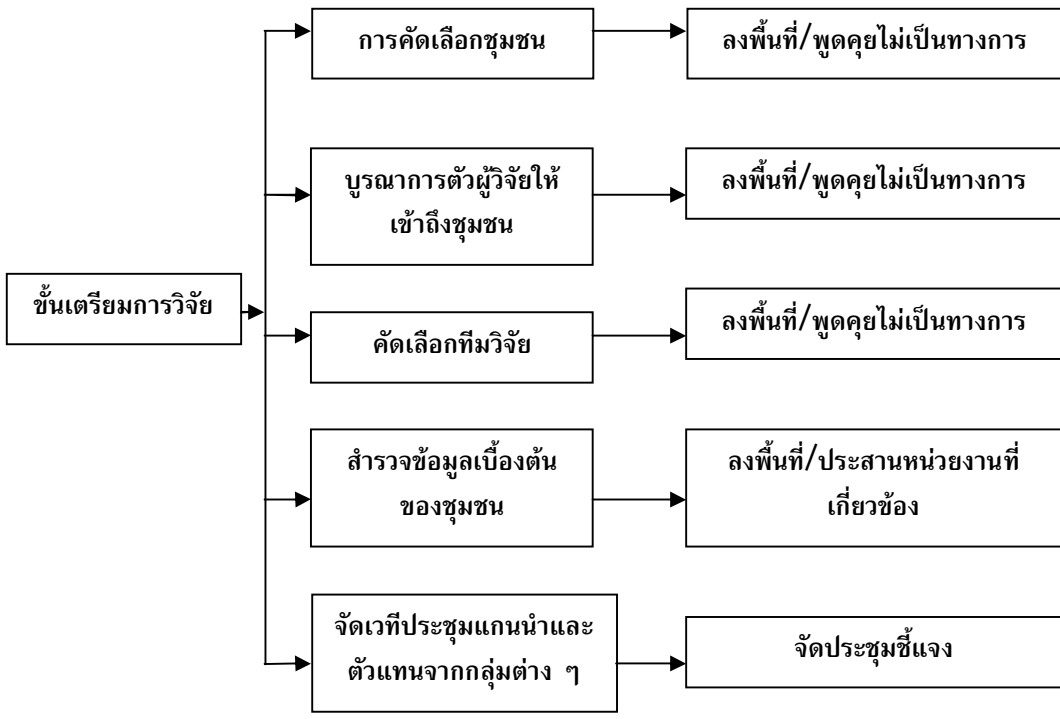
2.4.3 ปรับปรุงพัฒนาส่วนที่เป็นปัญหา เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล

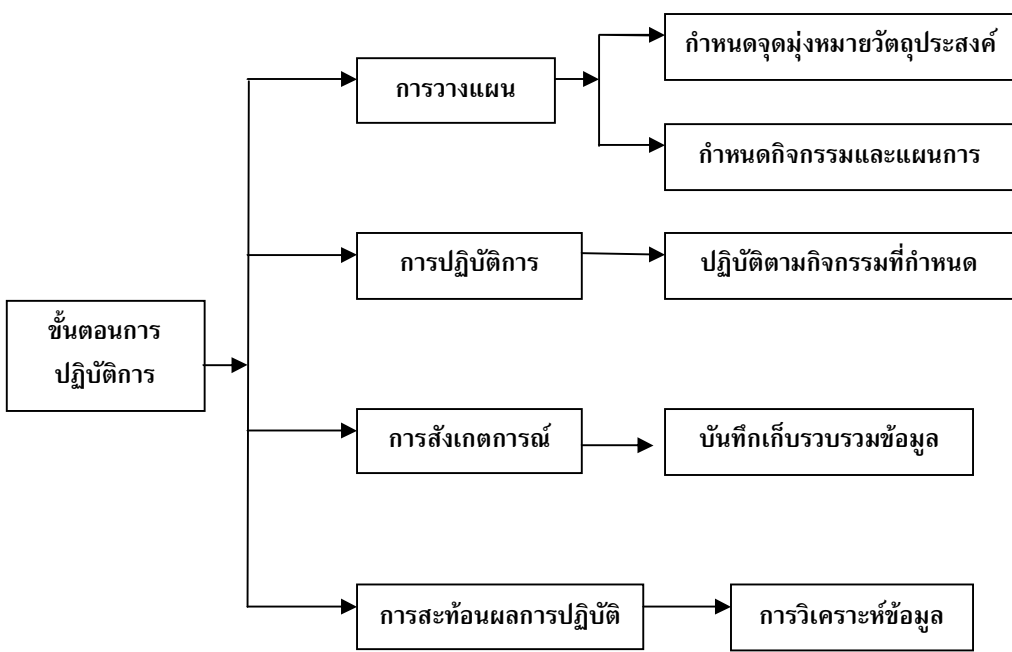
3.1 การติดตามและประเมินผลการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก เพื่อดูผลการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้และได้ดำเนินการไปแล้ว พร้อมทั้งสรุปปัญหาอุปสรรคในกิจกรรมที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนและปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน

3.2 การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย โดยผู้วิจัยจะประเมินผลร่วมกับทีมแกนนำหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

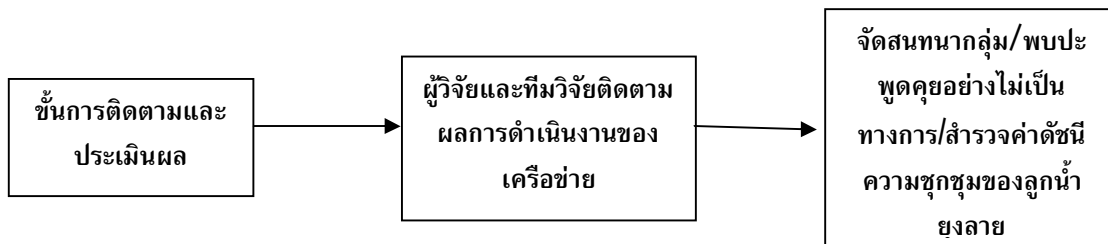
รายละเอียดจัดแผนภาพการดำเนินงานวิจัยดังนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนเตรียมการวิจัย

ภาพประกอบ 6 ขั้นตอนการปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล

เครื่องมือในการวิจัย

1. ลักษณะของเครื่องมือ

ในการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือจำแนกตามลักษณะของการใช้งาน 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ในขั้นเตรียมการวิจัย และขั้นการปฏิบัติการ ได้แก่ การประชุมแบบมีส่วนร่วม การเล่นเกม การใช้บัตรคำ และการใช้แผนที่ทางความคิด

1.2 ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1.2.1 แบบสำรวจค่าดัชนีวัดความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายในชุมชน (House Index (HI.)) เป็นแบบสำรวจที่ใช้วัดแนวโน้มความเสี่ยงที่จะเกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชน โดยวิเคราะห์ผลจากค่าดัชนี HI. หากค่า HI. มากกว่า 10 โอกาสเสี่ยงที่จะเกิดโรคไข้เลือดออกจะมีอัตราสูง ส่วนพื้นที่เสี่ยงต่ำ ค่า HI จะต่ำกว่า 10 ซึ่งค่าดัชนีนี้ คำนวณจาก

$$HI. = \frac{\text{จำนวนบ้านที่สำรวจพบลูกน้ำยุงลาย}}{\text{จำนวนบ้านที่สำรวจทั้งหมด}} \times 100$$

1.2.2 แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้ในการสังเกตรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน และสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างและการดำเนินงานของเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

1.2.3 แบบสอบถามการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเป็นแบบมาตราประมาณค่า มี 3 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติเลย

1.2.4 การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อให้บุคคลกลุ่มตัวอย่างที่เลือกได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นให้กว้างและลึก

1.2.5 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ต้องการทราบให้ลึกที่สุด เป็นข้อคำถามซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อต้องการทราบแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายและปัญหาอุปสรรคในการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในครั้งนี้

2. การสร้างเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสำรวจค่าดัชนีวัดความซุกซมของลูกน้ำยุงลายในชุมชน ซึ่งเป็นแบบสำรวจมาตรฐานของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้กับในศึกษาวิจัยนี้ 2) แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3) แบบสอบถามการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก 4) แนวทางการสนทนากลุ่ม 5) แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยศึกษาและสร้างเครื่องมือต่าง ๆ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักเกณฑ์ รูปแบบ และวิธีการสร้างเครื่องมือชนิดต่าง ๆ

2.2 ศึกษารูปแบบการสร้างเครื่องมือ แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสอบถามการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก แนวทางการสนทนากลุ่ม แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

2.3 สร้างเครื่องมือแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสอบถามการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก แนวทางการสนทนากลุ่ม แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

2.4 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

2.5 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2.6 ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง

2.7 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง นำเครื่องมือมาทดลองใช้ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น .899 จึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินกิจกรรมในชุมชนระหว่างเดือน ตุลาคม 2549 ถึง เดือนพฤษภาคม 2550 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ที่ศึกษา ได้แก่ แผนที่ชุมชน ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาต่างๆ ในชุมชน

1.2 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกต ปรากฏการณ์ต่างๆ ในการจัดเวทีประชุมที่เป็นทางการ และการลงพื้นที่พบปะพูดคุยแบบไม่ เป็นทางการกับแกนนำ และตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักถึงอันตรายและผลเสีย ของโรคไข้เลือดออก

1.3 ใช้แบบสำรวจค่าดัชนีวัดความซุกซุมของลูกน้ำยุงลายในชุมชนก่อน การดำเนินงานของเครือข่าย

2. ขั้นตอนการปฏิบัติการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2.1 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ใน ชุมชน

2.2 ใช้แบบสอบถามการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออกกับแกนนำสุขภาพประจำครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย

2.3 ใช้แบบสำรวจค่าดัชนีวัดความซุกซุมของลูกน้ำยุงลายในชุมชน ประเมินผลหลังการดำเนินงานของเครือข่าย

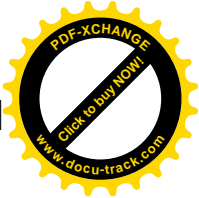
2.4 ใช้การสนทนากลุ่ม ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการสร้างและการดำเนินงานของเครือข่าย

2.5 ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการสร้างและการดำเนินงานของเครือข่ายจากแกนนำในการสร้าง เครือข่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ ผู้วิจัยทำการ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และ โดยการฟังเสียงสะท้อนจากประชากรที่ศึกษา ด้วยการเสนอผลการวิจัยให้ประชากรกลุ่มที่ศึกษา

รับทราบและเปิดโอกาสให้วิจารณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา มีขั้นตอนและวิธีการ คือ

- 1.1 ทำดัชนีข้อมูล โดยเลือกค่าบางค่ามาใช้เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล
- 1.2 ทำข้อสรุปชั่วคราวโดยเขียนประโยคที่คาดว่าเป็นลักษณะที่มีความเชื่อมโยงกันและมีความสอดคล้องกับการทำดัชนี
- 1.3 สร้างบทสรุป โดยการนำข้อสรุปชั่วคราวที่ทำไว้มาประมวลเข้าด้วยกันให้เป็นชุดของคำอธิบายที่ได้เรื่องราวและเข้าใจเป็นข้อสรุปของการวิจัย
- 2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าทางสถิติต่างๆ ดังนี้
 - 2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 :101)

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{จำนวนของรายการนั้น}}{\text{ความถี่ทั้งหมด}} \times 100$$

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของกลุ่มแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว

2.2.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร (Norusis, Marija J. 1986: B-86)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.2.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตร (Ferguson, 1981:68)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง